

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden

Politikerinitiativ om 1800-talskvarter i Nacka stad

Förslag till beslut

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden ställer sig positiv till såväl historiskt inspirerade byggnader och byggnadselement, som god modern arkitektur i Nacka stad. Detta ska beaktas i kommande planering och markanvisningar. Politikerinitiativet är därmed färdigbehandlat.

Sammanfattning

Centerpartiet har i ett politikerinitiativ föreslagit att ett 1800-talskvarter uppförs i Nacka stad. Den stadsmiljö som började växa fram i Stockholm under andra hälften av 1800-talet är för många människor själva sinnebilden för begreppet stad. Därför har de element som kännetecknar denna stadsmiljö lyfts fram i såväl strukturplanen för Nacka stad som i Fundamenta. Det är dock inte säkert att ett speciellt 1800-talskvarter skulle ge det positiva tillskott till Nacka stad som vi önskar. Genom att istället prioritera olika typer av projekt, kan vi påverka utformningen av byggnader som kräver finkänslig anpassning till en äldre miljö, skapa platser av speciell karaktär med historiska inslag och uppföra moderna märkesbyggnader av hög kvalitet. Vid markanvisningar ska kommunen givetvis vara öppen för både historiskt inspirerade byggnader och bra modern arkitektur.

Ärendet

I ett politikerinitiativ till både kommunstyrelsens stadsutvecklingsutskott och miljö- och stadsbyggnadsnämnden föreslår Centerpartiet genom Hans Peters och Johan Krogh att ett 1800-talskvarter ska uppföras inom ramen för Nacka stad och att det ska inarbetas i den fortsatta planeringen inför kommande markanvisningar.

I politikerinitiativet framhålls följande: ”man byggde så vackra och utsmyckade hus under de sista decennierna på 1800-talet. Det är bara att se sig om i ett flertal europeiska

storstäder, inklusive Stockholm, så märker man vilken atmosfär och vilket stadsrum det skapar”, samt att ”ett sådant kvarter skulle utmärka sig och bryta av på ett intressant sätt från den i övrigt moderna stadsbebyggelsen. Fasader med burspråk, reliefer, statyer, tidstypiska mönster mm skulle utgöra ett vackert och attraktivt inslag i vår nya stad. Självklart ska husen ha ett modernt innehåll i form av lokaler och bostäder.”

Planenhetens kommentar

Den stadsmiljö som började växa fram i Stockholm under andra hälften av 1800-talet och som återfinns de flesta europeiska städer är för många människor själva sinnebild för begreppet stad. Att kunna bo, arbeta, flanera och träffa andra människor i denna miljö är en stor livskvalitet. Av den anledningen har de element som kännetecknar denna stadsmiljö lyfts fram i såväl strukturplanen för Nacka stad som i Fundamenta. Det gäller de väldefinierade stadsrummen med torg, gator och parker av olika karaktär; de slutna kvarteren som delas upp i olika byggnadskroppar med varierande uttryck; mångfalden av bostäder, arbetsplatser, handel och kultur; den höga arkitektoniska kvaliteten som präglar de flesta byggnaderna och den medvetna gestaltningen av stadsrummet ”möblering”.

När man betraktar stadsmiljön ur ett historiskt perspektiv är det viktigt att minnas att staden som företeelse är betydligt äldre än 200 år. I Stockholm börjar stadens historia under tidig medeltid och det kan fortfarande upplevas genom att Gamla stans medeltida gatunät bevarats. Dagens bebyggelse i Gamla stan är emellertid i huvudsak från 1600- och 1700-talen, men även inslag av senare bebyggelse finns, alla med sin karaktär och med sitt bidrag till staden. Även i den stenstad som växte fram på Stockholms malmar under 1800-talet, har arkitekturen vitt skilda uttryck. Fram till 1880-talet dominerade en putsarkitektur, där en verktygslåda med olika klassiska element kunde kombineras. På 1890-talet var ”äkt material” på modet, vilket kommer till uttryck i användandet av tegel och natursten. Under denna tid blir också arkitekturen djärvare, något som bland annat märks genom att hörnen på kvarteren ofta markeras med torn. Tiden runt förra sekelskiftet dominerades av jugendarkitekturens mjuka linjer. Jugendstilen är inte så vanlig i Stockholm, men desto mer framträdande i andra europeiska städer exempelvis Helsingfors. Det tidiga 1900-talet har också frambringat några av bästa miljöerna i Stockholm; Lärkstadens tegelarkitektur från tidigt 1910-tal och 1920-talets nyklassicism som återfinns såväl i Vasastaden som på Kungsholmen och Södermalm. Från och med 1930-talet lämnade stadsplaneringen de klassiska stadsplaneidealerna, vilket märks tydligt i de förorter som växte fram kring Stockholm, men även under denna tid gjordes kompletteringar i innerstaden, som var tvungna att anpassa sig till den befintliga strukturen och som därför blivit en naturlig del av stadsmiljön.

Det som kännetecknar en stad som Stockholm är den variation som vuxit fram under en mycket lång tid och de avläsbara årsringar som denna utveckling lämnat efter sig. När vi nu bygger Nacka stad kan vi inte skapa en lång historisk utveckling som inte existerar och det är tveksamt om det är lämpligt att bygga ett kvarter utifrån en speciell stilepoks ideal. De

element som nämns i politikerinitiativet som burspråk, reliefer och statyer är välkomna i Nacka stad, men de är inte kopplade till en speciell tidsepok. Lån från äldre tiders arkitektur har förekommit under alla tidsepoker och 1800-talet är fullt av såväl grekiska och romerska som medeltida byggnadselement. Det är däremot svårare att direkt återskapa en viss tidsepok. Vissa städer t ex Warszawas stadskärna, har visserligen byggts upp på ett föredömligt sätt efter andra världskriget, men då rör det sig om rena rekonstruktioner av en gammal miljö. När det gäller stilimitationer med ett modernt innehåll är resultaten mera blandade och ofta beroende på byggherrens ambition. Att styra en riktigt bra arkitektonisk kvalitet med planbestämmelser är mycket svår för att inte säga omöjligt. Med hjälp av arkitektävlingar och en aktiv uppföljning i genomförandeskedet är möjligheterna bättre, men det är inte säkert att ett speciellt 1800-talskvarter skulle ge det positiva tillskott till Nacka stad som vi är ute efter. Genom att istället prioritera olika typer av projekt i flera delar av Nacka stad, kan vi påverka utformningen av byggnader som kräver finkänslig anpassning till en äldre miljö, skapa platser av speciell karaktär med historiska inslag och uppföra moderna märkesbyggnader av hög kvalitet.

Att starkt styra utformningen av ett speciellt kvarter är också tveksamt med tanke på de principer som genomsyrar både strukturplanen för Nacka stad och Fundamenta. I dessa dokument sätter kommunen upp ramarna för stadsstrukturen, ambitionsnivån och de övergripande målen. Det är sedan upp till fastighetsägare och exploatörer att visa hur man lever upp till detta. I sin värdering av förslagen ska kommunen givetvis vara öppen för både historiskt inspirerade byggnader och bra modern arkitektur.

Ekonomiska konsekvenser

Om kommunen ställer speciella arkitektoniska krav i samband med markanvisning kan det påverka vilket markpriset anbudsgivaren ärt beredd att betala. Det är dock inte säkert att det spelar någon roll vilket stilideal som efterfrågas.

Gunilla Glantz
Stadsbyggnadsdirektör

Sven Andersson
Projektledare Nacka stad

Bilagor

Politikerinitiativ